

Daniel

Västra M.

Njålsens byg.

1931

Näckan.

3053

Uppr. P. Johansson
Finskog
Per. Daniel Petersen
f. 1845 i Njålsens byg)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Näckan.

Näckan bodde i sjöar o. där där satt han o. spelade fiol o. försökte locka folk till sig. Och var de ute på sjön, o. del båtar kom en stor båt, brodde de, det var näckan. Nack, nack, målatjgo' skulle de säga, om de var eftervarna av näckan. da försvarade han.

Badade de, satte de stål i vatten, innan de gick i, för att näckan inte skulle ta dem.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Tomtar i kvagnar.

Tomtar sa' de farus i kvagnar. De hjälpte onjol-
nana o. mala om dagen, o. de mol sa' det slau-
rade i kvagnerna. På kvällen sätte de da' ut mat
till dem, för att de inte skulle mala rönder
kvagnen för dem under natten.

Tomtar i
kvagnar.

2.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dödsvassel.

När upploarna skrek utanför husena, betyddes det död. 'Klä vill', 'klä vill' skrek de.

När mullvadorna sköt högar vid husena, betydde det också död.

Dödsvassel

3.

Färsel om öter o tur.

När de skulle bort förr i nät årenude o. förrst mötte ett fruntimmer så var det öter, o. det sprang de långa vägar in i skogen för att slippa - om de nu säg hemme på längt håll. Hons s. ekorrar, som sprang över vägen, var det också öter med, o. säg en det, var det lika bra att vända om hem.

Kalvar däremot var tur att se, när en skulle ut i ärende.

Väsel om
tur o. öter.

Tydon.

Skrackfulla var de förr, o. allting bestyddes
nagot. En Käring var det, som kom från god-
lägåsten, s. då hade organisten väl spelat lite
starkt. 'Oljera dönte sa' farligt i dag, va'
då ska' bety', sa' käringer.

Tydon

Tydon.

När gökken gav första gångew, tog de
märke efter det.

Norr - död	nor - død
öst - öiod	øst - øip
söder - såde	sør - søð
väst - gläde	væst - glæð

Göd gökken på bar kvist, betyddé det, att
allt blev sent det året.

När de såg den första älwan tog de märke
för hören. Satt hon högt, på en gärdsgård eller
så, blev det lång hörs. Satt hon på marken, lö-
made det knappt allt så, för då blev den knappt
trumshög.

Tydon.

7

Terr Stina i Karshult läide sig Trolle.

Stina i Karshult fick sin formiga att trolle
 på sa° vis. Hon var född på ett litet torp vid Hund-
 åsen på Hönskulle. Hon gäng blev hennes mor på
 att koka en vit orm, som hon hade hittat - hon
 var trollkunnig hon - men så var hon tunger
 att gå° upp på kullen efter vatten / där finns
 en gammal offställa/. Innan hon gick, sa'
 hon till flickan, att hon inte fick se i grytan
 eller röra vid det som var i henne, o sa° gick
 hon. Den flicka hade väl svårt att styra sig, o.
 hon tog med fingren på den vita ormen o.
 smakte sin på fingren, o. då fick hon insikter
 i sitt som andra inte visste. Och när nuor
 hennes kom hem, stod flickan på gården, o.
 sa° sa° hon o. pekte på en kr däc gick: Nea,
 den koa ska ha en rödbroketer gjurakalor.
 När gäng, hon klevar! Da föresto kärunga
 /forts/

Terr Stina
i Karshult
läide sig
trolle.

7.

Borts/

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

hur det var fatt. Och sen kunde flickan
snart lika mycket som nuo sin, och hon blev
den klokaste häringen på många niels ockrets.

Skriv endast på denna sida!

8.

9

Troll-Bråsen.

Stina i Karshult kunde Trolla, men en de
 kallte Troll-Bråsen kunde inte, fast han försägav
 sig s. andra trodde det. Trolla kunde man lära sig,
 om man visste en del ord ur kyrkohandboken. Nu
 var här en präst, som hetade Elmelius, o. från honom
 skal Trollbråsen se kyrkohandbok. Och han hade
 lärt sig allt han behövde, det var bara 3 ord kvar,
 o. de stod i begravningsritualet, det visste han,
 men han visste inte vad, men om han var på
 en begravning, skulle han få reda på dem, det
 hade han fått reda på. Men sändag var det jord-
 fästning i Nya Hjälms o. Bråsen gick dit, trots
 att det regnade, si det stod som spon i backen.
 Prästen stod där o. liste, o. Bråsen trängde sig läng-
 re o. längre fram, o. han hade ingen fö-
 syn, om han knuffade under nån i sorge-
 huset. Till slut var han kommen ända

Skriv endast på denna sida!

/Horts./

Troll-
Bråsen.

9.

(forts.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

fran den prästen. Nu var där en, som he-
tade Rylander, s. han holl paraplyet över prä-
sten, s. när Brösse dock kom från där, gav Ryлан-
der honom en knuff, så han stopp där i le-
van, s. just då lätste prästen de 3 ordena o.
Brösse fick inte höra dem. Och då blev han
så rasande, så han försökte aldrig mer lä-
ra sig trolla.

L. Smell
Västra
Gålsjögd

3053

Bertil Ohlsson
bor Dala f. Gällivare
Född 1845 i Gällivare

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Slagutemän

Den som gick med slaguta, han skul-
le va' född i vattumannens stjärnbild,

Slagute-
män.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18.

Knallen, varo häst skeute.

För för hår autid mycket knallar genom
sälde skedar o. fot o. sät. En knalle var det,
som hästen skeute för, o. lagret blev väl illa
medfaret. Och da' stod han där vid väga kanten
o. klagade:

'Ja 'svärva' o. 'förvärva'
du 'skena' o. 'fördärra'!

Knallen,
varo häst
skeute.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Packare.

I min barndom flätte den som ville ha något anseende inte sin häst. Det hade de alltid packare o. skjäre till, s. de bodde på Skägg hemmet vid Rövik. Att ha flätt en häst, var lika så stor skam, som att ha slagit sin häring.

Packare.

Skriv endast på denna sida!

13.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Bruk vid bakning.

När de bakte förr, o. degen inte ville
gåsa för dem, tog de o. lä' pa° ett par
Kulabyxor. Det skulle hjälpa.

Bruk vid
bakning.

14.

Skydd mot trolldom.

Nat trolldom hade de många sett att skydda sig. Hade det varit nån innan hos dem, o. de trodde han skulle skada dem, så tog de o. kastade eld o. vatten efter honom sen han hade gått.

Skulle de båra ut lite jäst, fisk de lov all lägga ett glöd på, för annars kunde de ta kraften ur dem.

Detta av samma orsak gjorde de kors på sjuortillingarna med en sked eller något.

Båra mjölk ut ett hus förrän de varut komme lite euer lättet en knivsudd i, vägade de inte.

Skydd mot trolldom.

(forts.)

(forts.)

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Såi de plogde en åker förr, slutade de alltid med att göra en fai i kors - det var mot trollen det.

Tog de på ett betet skulle de spotta i det föret - det kunde hänta att då sätts nät trolllyg i.

Spände de ifrån en plog eller han, fick det lov att vara åt visst håll - jag vet inte vilket - annars blev det olycka med den, nästa gång den användes.

Skydd mot trollen.

På Koälarna förr när bönderna kom tillsammans - o. det gjorde de enycket oftare än nu, för då låg gärdarna avdeles intill varann - så prata de de knappt aldrig annat än om spöken o. sätt.

Och den ene hade sett värre än den andre. När de sen skulle gå hem, torde de det knappt, o. de riktigt skente in. Sista steget in var ett jämförta-hopp för att inte trollena skulle ha nån eftersta skank att nafsa i.

Skydd mot
trollen.

Skydd mot trolldom i lagåru.

Byggde de lagård, brukte de borra hål,
trockeln o. släppa ner en levandes orm i hä-
let o. seu slå en plugg i. somma släppte
ner kvicksilver - det gjorde en torpare härin-
tiu för varo en 8, 9 år seu.

Över dörrarna spikade maniga opp skjut-
na ugglor, för att de inta skulle stämma
hästarna för dem.

Skydd mot
trolldom o
lagåru

Skydd mot genugångare.

var det nån som hängt sig ute över kör
i håll sig, lä' de alltid upp en liten stenköf över
stället, där det hade skett, sén skulle alla som
gick förbi där oppa en liten kvist. Och där blev
en hög så stor. En var där nära Stora Skogskyrkans
kyrka o. en vid Växjövägen, o. det är inte länge
sén de tände på dem.

Skydd mot
genugångare.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Bruk, da° öjnen släpptes i vall.

När de släppte ut korna på vallen,
sa' de: "Ko vall i Jesu namn!"

Somna låt dem gå över du kvast och-
sa°, för att inte trollet skulle ha makt
med dem.

Bruk, da°
öjnen
släpptes
i vall.

20.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

För tue i lagården.

I lagårdarna sättes det för ut mjölkk
tue snokarna - det var, för att det skulle
kla tue i lagården.

För tue i
lagården

22

Bruk för att hästen skulle trivas

När de hade köpt hästar förr, ledde de först
 en dem i köket o. gav dem bröd, förr att de
 skulle trivas bra sén. Och det är bara en 10 år,
 sén en bonde på Ryd gjorde det.

Bruk för
 att hästen
 skulle tro-
 vas

23.

Tro om dödningaben.

I Söndra har de hitt ett skelett under til-
det, o. de har ju trott, att det ska ha begåtts ett
mord där, men här är eugen mördat runnen i-
terring på långa tider. Det är nog stulet på kyrko-
gården, då fanns ett benhus för långa tider
sén/o. sén nergravat i tildet, för att det skulle
ge tur. Och rika har de varit, som har bott där.

Eur. Torpare vet jag som stal en skalle där o.
hade hemma, o. stoppte han kulos till sin bosse,
fick haglet rinna därigenom fört.

Tro om
dödningaben

23.

Jödde i Gårdene.

I Sunnenby i Brästad socken bodde det en, de
kallte Jödde i Gårdene. Han var jägare o. gick
runt omkring i socknarna o. sköt. Så förlorade
han 3 hundar kort efter varit anuas, s. han på-
stog, de hade skjutit dem för honom. I Söndra
var där en, kalle Nýdal, som hade för lite
frolkennig, s. till honom gick han o. frågade ef-
ter sina hundar. Kalle sa' till honom, att han
skulle komma igen en bestämd kväll, så
skulle han fråga sin ände då, var hundarna
var.

Nu hade kalle en dräng, som han befäl-
de gå ut i skogen i förmorgon o. klättra upp
en hög gran, s. så fick han pilkut med

(forts.)

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1. fick sina instruktioner.

Föddes kou, s. de gick ut i skogen. När de
kou sätta trät, då drägen satt, befantekanne
föddes att ställa sig på huvudet på en stubbe
då s. blundade. 'Var är du min ande?' skrek
mass. 'Kan är jag', kou det från grästoppes.
'Säj mej, var är föddes hundar?' De ligger i
Gunnerbysjön! Det som drägen hade sagt det,
zände han på pilkrutat, s. då blev just i
hela skogen - sent på kvällen var det. 'Traiga
inte mer, skrek föddes, ser du inte, att han
är arger. Det sätta sprang han därifrån, och
vad han kunde, s. han trodde då till sin död
på mass Nyldeks ande.

När var det de som fastnöt, att det var
mass, som stopplit föddes hundar, för att
de inte skulle springa på hans marker
o. göra skräck.

Skriv endast på denna sida!

25

25.

Barndop.

När barnen skulle dopas, var det så många schakler. De sydde in pengar i lin-derna, för att barnet inte skulle bli fastigt s. lätt i psalmboksbred, för att det skulle få lätt vid att läsa. Skrek de sen bra vid dopet. Blev de klockare, när de blev stora. Innan de bar iväg barnet, höll gomona det över en slipstun s. fadern drog - vad det var för?

När de sen kom tillbaka från dopet, tog modern emot barnet i förstan med en sked i handen, s. gav det in åt barnet. Det var, för att inte barnet skulle få ont om munnen, när det blev äldre.

* med något i:

Barndop.

27

Kyrkotagning?

När ett fröntimmer hade fått barn, skulle hon kyrkotagas (tas i kyrke). Det skedde i vätenhuset, s. den lärte prästen en bön över henne s. ledde henne över tröskeln. Det skedde när 6 veckor var gångna! Innan hon var tagen i kyrke, skulle hon inte gå bort manstans på besök, om det så var till närmaste grannas bara; hon ansågs för heden, /hèn/ s. karlen fick inte gå manstans. Gjorde han det, s. det blev uppzagat fick han bota 2 kronor, det kallte de bota kyrkedör.

Ett hora kyrkotogs i sakristian, o. det var bara prästen o. klockkam o. kyrkovärdarne som fick vara med där. Och hon skulle skrifto o. ha sig en riktig utekällning för sin skamliga handling, s. det ansågs för en

Skriv endast på denna sida!

(forts.)

27.

Kyrkotagning

28

3

riktig skau all varia hora. Nu har väl
kyrkotagningen avtagit, men det finns rätt
många än i dag, som läter sig tås i kyrke,
särskilt i södra ändan på socknen, utan
Möcklebult s. så.

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

'Matalea'

'Matalea' botade ^{de} genom att baska väfflor o. ge dem sjuka. Men inn i dem hede de gont ell far löss, s. den skulle han åta upp oerståndes. Det hjälps bestämt, sa' de.

Skriv endast på denna sida!

'Matalea'

29.

30.

Stolsteget.

När de fick stolsteget förr, skickade de
efter en klok häring, s. Hon borrade bort det.
Hon hade ett barn o. sall o. borrade i en trå-
bit. 'Vad borrar du efter?' skulle den ejike
fråga. 'Jag borrar bort ditt stolsteg.' svarte
Häringen. Det skulle upppepas tre gånger.

Stämma blod.

Kögg de sig förr, så det blödde ur en
ader, var det bara att skicka efter en som
kunde stämma blod. Kan behövde bara
nämna dem vid namn, så stante det.

StolstegetStämma
blod.

30.

Begravning o. skydd åt gädeo därvid.

När det dog näin ogudakött förs, eller
 det var näin, som inte dog sin usualig död,
 plagade det alltid spöka, så längre han stod
 ovan jord o. därfor skyndade de sig, så mycket
 de kunde, att få honom i jorden. Innan tog
 det minst 14 dår efter dödsfallet till begravningen
 o. den varade i 3 dår allra minst, längre till-
 leka var det annu längre. I begravningsföljet
 hade de först 4 beridna knektar, det var det allra
 första, o. när de kom från kyrkan efter jord-
 fastningen, red de i sporsmäcks därifrån o. hem
 till sorghuset o. kunde känna vad att begravningsföl-
 jet var på hemväg. Så red de tillbaka o. mötte
 de andra igen o. följde så med hem.

Vad det nu nu de trodde skulle gå igen,
 kastade de eld o. vatten efter honom, så de

Skriv endast på denna sida!

1/forts!

Begravning
o. skyddsrit
gäder
därvid.

/forts./

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

buit ut honom; då skulle han inte spöka.
Och så sa' de, att prästen band den döde, när
han laste en tyxt bön o. hör handen för ansiktet,
di han hade jordfast liket. Och för det fick han
alltid extra; ell snöralår av ett får var det vanliga.

Skriv endast på denna sida!

32.

Begravnings seder.

När de dog förr, brukte de ge dem ett mynt med i kistan - det har jag själv hittat på Kyrkogården. Och brännvin fick de också med, ett halvstop eller så.

Sju häring var det, som lämnar pipa o. tobak, o. man hoppas henna gubbe inte väntar så snäll vid henne precis. Och då sa' han: 'Här har du pipa o. tobak s. åil/eld/ för du dit du kommer.'

Begravnings
seder.

Söndagens helgd.

Söndan hölls alltid strångt i helgd. Och i kyrkan skulle en gå var söndag - undantagdes då man fick se till ögonen o. det skiftade si mellan oss. En stor skam var det att möta kyrkfolket o. visa, att en inte hade varit i kyrke. Da sprang de långa vägar, för att de inte skulle fåta se, att de inte hade varit där.

Söndagens
helgd

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Såbruk.

När de sådde förr på vägen, tog de alltid först upp en nypa jord från åkeren, såla' den i såkaret s. sådde så ut den med såden.

såbruk.

Skriv endast på denna sida!

85-

?C

Slätter bruk.

När slätta kom, var det alltid en åra att ha lyktat o. slå fört, s. det kunde bönderna stiga upp i otta o. slå baca för att komma fört. Den som blev fört kallte de kong, o. den sista en 'efterhaf'!

När de sen slog det sista, kallte de det all 'ta haren' - men vad det skulle betyda, vet jag inte.

Slätter bruk.

37

Julnatten.

På julnatten var de döde uppe o. hade sitt
otta före den riktiga på morgonen.

På en del ställen, har jag t.o.m. hört talas
om, att de satte ut mat till dem på julaf-
fonskvällen.

Den natten skulle alla ljusen brinna.
Grocknade de innan dagar, var det ett säkert
tecken på att nän skulle dö där året därpå.

Julnatten.

371

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Nyårsseder.

Vid nyårs plägade de ge varan nyårs-
gavor; kläder o pengar. Och då tog de mäiken
också "pa" Vinterbråta /vèntabrotta/- men jag
minns inte hur.

Vintergatan.

Skriv endast på denna sida!

Nyårsseder

38.

Söderland
Västergötland
n. Ytterby

3053

Av C. Fredriksson
För. Van. Författar
Född 1845 i
Ytterby

Påskedag.

Dymmelonsdag för påskakäringarna till sin
möte, o. då skulle alla ut o. skyta på dem.

På skärs torsdag för morgonen innan solen bröt
gåll opp, skulle saukekäringarna opp s. ta sin
kärna med sig o. gå ut maken o. kista: 'Så långt
som detta ropet hörer, hörer sauket (sågkast)
me te.' Och det var en här strax intill vid Häo-
Tabæcken, som stod maken o. kista, för där var en
opp o. skulle jaga loppar på spel, o. han såg
o. hörde det.

På längfredag höll en sig i stillhet. På den där
bakte de alltid stenkakor.

Påskolördag fanns det påskeldar på nästan
var enda kulle eller berg. De lås opp med
tjärtubbar o. sitt i bottnen o. sitt en hopen
med ris soaups.

Skriv endast på denna sida!

(forts.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

Påskedag.

39.

/forts./

3053

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

Runt elden brukade de dra längdans, o. så var
då alltid spelmann med, som spelade. Det sköt
gjorde vi förstas och sör för den kvällen kom
påskekäringarna hem. När elden höll på att
stockna, tog de sen av sig om fötterna o. sprang
barfota över, det så de var, för att den onde vita
skulle ta dem, eftersom ha svaret med dem på slutet.
All de dres kreaturor över har jag aldrig hört talas,
om.

För.

Uppf. Erik Johansson

3053

1931

Hjälmseryd

För. Daniel Pettersson

1875 i Hjälmseryd.

Majeldar.

Vid 1 maj, Valberemässö de kälte, hade
de mycket majeldar, fastän det kanske inte
var så vanligt som påskeldar, s. det finns
nog ett par ställen än i dag där de har maj-
eldar.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

majeldar.

Midsommargång.

Midsommarnatten gick de midsommars-
gång. Da' skulle de va' tycka, sic solen hade
gått ner o. ga' lin en kåla o. ha en hand-
duk med sig o. lägga bredvid Källan. sic skul-
le den som de skulle ha, komma o. vätta sig
i Källan o. sa' torka sig på handduken.

Midsom-
margång.

Från
Mälar
Västia
Gålsnäs
Uppd. ad 1931.

Jord av Nils & Johanna
3053
1801. ad. Daniel Pettersson
Född 1845 i Gålsnäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

Dagar med beständiga män.

Frefaldighets söndagen kallte de 'höje söndag'.
Regnade det då, skulle det regna sön i 7 veckor.

Den söndag i slutet på juli kallte de 'Lannaskede söndag', då var det marken förr i Lannaskede med kreaturshandel o. s. åt, nu är det visst bara en fest där.

Den 29 juli var det Olemäss - de kallte det Olemäsekroken, då var det svårt att innan man hade fällt av den nya skörden.

Lund
Mäster Ed
Gårdsvägen 8
Född 1937

3053

Björn Olofsson
Börn Van Tetsberg
Född 1845

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

Vektorräkningen

Först hade de måt, de kunde vektorräkningen (vektorräkninga). De hade året in delat i trettigar; en tretting begynte 6 april s. varade till 6 juli (sl. från gamla vårfestdagen / vårsdagen / till gamla midsommar) sen var en tretting till Mikaelisnäss s. där begynte en ny, som räckte till jul. Men det var egentligen bara på vägen, de räknade, s. det gör de för resten äu mångestadies.

6 april gick trettene veke in - den där kallte de för vekedan. I första veke sådde de värågen. I åttene veke såddes haoren, men den kallade de annars för lortlocka, s. de skulle de inte sät-

Skriv endast på denna sida!

(forts.)

Vektorräk-
ningen.

44.

Hjorts/

45

ta potatis, förs da blev det skoro på dem.
 De skulle i jorden anten i sjunne el. i mens
 veka. I feunte o. fjäre veke fick kornet lov i
 ut. I mittan på maj var det en dag de kau-
 te höra lördag, da skulle man så hören.
 I början av juni gick sen eine veke ut.

Gnålsund
 Wästerby
 Björkstrand
 Nygård Br.

Nygård Br. Joh.sson
 Joh.sson
 Ber. Naa. Nilsson
 Godt 1805

3053

3653

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

46

Tro om ormar.

Hed ormai kunde de stämma möte, om de
hade försökt att slå dem men inte lyckats.
Det var en som gjorde strax intill, där jag tjän-
te. 'Hö! mig här kl. 12 - ella ska' mitt ena ditt
lis spela!' Det var tiden kom, namn armen fram,
och var så det fräste. Och komme en intill till
ett möte, en har utsatt med en orm, vaker han
vara en så långt han lever.

Ormar kan bli grymt gamla - bonden jag
tjänade hos, han påstod, att han hade sett en som
var så gammal, att han hade skägg eller som en
man.

Tro om
ormar.

46.